1. కావేరి సేతురామన్

కావేరీ తీరంలో తన్మయత్వంలో పులకిస్తూ త్యాగరాజస్వామి కీర్తనలనాలాపించిన ముద్దరాలు మల్లికను - లోకం అలానే ఉండనిస్తుందా? అమాయకులను దోపిడీ చేయడమే గదా సమర్థుల సాంప్రదాయం. ఈ మాత్రం పనికి, కమలనాభన్ అయితే నేమి? సేతురామన్ అయితేనేమి? గొంతు కోసుకోవడానికి ఏ కత్తి అయినా ఒకటే గదా!

గాన సభ సంపన్నమయింది.

మంత్రిగారిని కారుదాక దిగబెట్టి రావడానికి కమలనాభన్ హాలు విడిచి వెళ్లాడు.

కావేరీ కమలనాభన్ రుమాలుతో ముఖం తుడుచుకొని అభిమానులకు ఆటోగ్రాపు పుస్తకాల మీద సంతకాలు చేస్తున్నది.

హాలులో జనం పలుచబడ్డారు.

అభిమానుల క్యూలో రాజశేఖరం కొంచెం వెనుకనున్నాడు. కమలనాభన్ వస్తే మరీ అవకాశం దొరకదు.

వయొలినిస్టు, మార్దంగికుడు మొదలైన వాళ్లు వాయిద్యాలు కేసుల్లోను, వెల్వెట్ కవర్లలోను పెట్టి సావకాశంగ కూర్చున్నారు.

రాజశేఖరం దగ్గిర ఆటోగ్రాపు పుస్తకం లేదు. కనీసం మంచి కాగితం కూడా లేదు. పర్సులో తన విజిటింగ్ కార్డు తీసి పట్టుకున్నాడు.

కావేరీదేవి తలవంచుకుని సంతకాలు చేస్తున్నది.

"నా దగ్గిర ఆటోగ్రాపు పుస్తకంలేదు. దయచేసి ఈ కార్డు వెనుక..."

రాజశేఖరం మాటలు పూర్తి కాలేదు.

కావేరీదేవి సంతకం పెట్టకుండా, కార్డును తిప్పి దానిమీద నున్న పేరు చదివింది. తలెత్తి రాజశేఖరం ముఖంలోకి చూసింది ఒక్క నిమిషం. క్యూలో వెనుకనున్న అభిమానులు తొందర పడుతున్నారు.

కావేరీదేవి ఇవేవీ గమనించినట్లులేదు.

"రాజశేఖరం! అమ్మగారు బాగున్నారా?" ఆమె ప్రశ్నించింది. రాజశేఖరం తన చెవులను తాను నమ్మలేకపోయాడు. ఈ కావేరీదేవి ఇంత పరిచయంతో మాట్లాడుతున్నందుకు ఏం జవాబు చెప్పాలో ఆయనకు తోచలేదు.

"పెళ్లి చేసుకున్నావా? పిల్లలా." ఆమె మళ్లీ అడిగింది

రాజశేఖరం జవాబు చెప్పలేక పోయాడు.

మరో నిమిషం ఆయన ముఖంలోకి చూస్తూ ఆమె ఉండిపోయింది.

"చాలా ఏళ్లయింది. అయినా అప్పటికీ ఇప్పటికీ నువ్వు మారిపోలేదు..." ఆమె ఇంకా ఏదో చెప్పబోయింది.

క్యూలో వెనుక నున్నవాళ్లు బహిరంగంగా తమ అసహనాన్ని వెలిబుచ్చుతూ రాజశేఖరాన్ని పక్కకి తప్పించడానికి ప్రయత్నించారు.

ఇంతలో కమలనాభన్ రానే వచ్చాడు. హఠాత్తుగా అన్నీ ఆగిపోయాయి. నిమిషాలలో హాలు ఖాళీ అయిపోయింది.

రాజశేఖరం పేపర్లలో కావేరీదేవి కౌశలం గురించి చదవడమేకాని ఇంతవరకు ఆమె కచేరీకి వెళ్లలేదు. ఈసారి ఓ స్నేహితుడు తొందరగా మరో ఊరు వెళ్తూ నూరు రూపాయల టిక్కట్లు ఇవ్వడం చేత తను వచ్చాడు. లేకపోతే వచ్చి ఉండేవాడు కాడు.

ఆ రాత్రి ఆలోచనలతో ఆయనకు నిద్ర దూరమయింది

"చాల ఏళ్లయింది..." కావేరీదేవి మాటలు ఇంకా ఆయన చెవులలో సన్నాయి నొక్కులు నొక్కుతున్నాయి.

చాలా కాలం క్రిందట... అంటే పదేళ్లవుతుంది. ఈ జనవరికి. తను మద్రాసు వచ్చి రెండు సంవత్సరాలవుతుంది. తనకి నెల్లూరులో మంచి ఇల్లు, ఒక అక్క, ఒక చెల్లెలు, తల్లీ ఉన్నా, ఉద్యోగం మాత్రం మద్రాసులో దొరికింది. త్యాగరాయనగర్ బ్రాంచిలో ఆయనను వేశారు. ఆ రోజుల్లో మద్రాసు అంత ఖరీదుగా లేదు. ఒకగది అద్దెకు దొరికింది. హెూటలు భోజనం సరిపడకపోతే ఇంటి వాళ్లే పేయింగ్ గెస్టుగా స్వీకరించడం చేత ఆ ఇబ్బంది కూడా తప్పింది. ప్రతివారం సెలవుల్లో నెల్లూరు వెళ్లి తన వాళ్లతో గడిపి వస్తూ ఉండడం చేత కుటుంబానికి దూరమయానన్న ఆలోచన కూడ ఆయనకు కలగలేదు.

క్రమబద్ధమైన జీవితం - మంచి ఉద్యోగం - అక్కయ్యకు పెళ్లి కాలేదన్న కించ అప్పుడప్పుడు కలిగినా, అది కూడా తీరిపోయింది. ఒక మంచి సంబంధం వచ్చింది. ముహూర్తాలు పెట్టారు. అన్నీ సవ్యంగా ఉన్నాయనుకుంటే...

ఒకనాటి రాత్రి రాజశేఖరం జీవితం అస్తవ్యస్తమయింది. బాంకు పనిమీద తంజావూరు వెళ్లవలసి వచ్చింది.

ఎగ్మూరు స్టేషనులో రామేశ్వరం ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో రిజర్వేషను లేకుండా, ఆఖరి నిమిషంలో

రైలు వేగాన్ని పుంజుకుంటుంటే, ఒక రెండవ తరగతి పెట్టెలో ఎక్కడానికి ఆయన ప్రయత్నించాడు. లోపలినుండి ఎవరో చేయి పట్టి లాగకపోతే ప్లాట్ ఫారమ్ మీద పడిపోయేవాడు.

అప్పుడు తనను లోపలికి లాగిన వ్యక్తి వేపు చూశాడు.

"నిండు ప్రాణం నిష్కారణంగా..." అరవంలో ఆమె అంటున్నది. తన ముఖంలోకి చూస్తూ ఆమె మరి మాట్లాడలేదు.

లోపల నవ్వులు.

"ఇది ఆడవాళ్ళ పెట్టె." నడివయసులో ఆమె అంటున్నది.

"వచ్చే హాల్టులో దిగిపో" మరొక ఆమె అంది అదే భాషలో, తాంబరం మరో అరగంట తరువాత వస్తుంది. మీటరుగేజ్ రైలెపెట్టెలో లగేజి షెల్ఫులలో పక్కవాయిద్యాలు.

ఆయన దృష్టి ఎంత మరలించుకుందామన్నా తనను కాపాడిన అమ్మాయివైపే తిరుగుతున్నది.

"మల్లికా! నువ్వేం పాడతావే. ఆరాధనోత్సవాలలో?" నడివయసు ఆమె అడిగింది.

"నేను సంగీతం నేర్చుకోలేదు. అందరూ పాడేవాళ్లు, వాయిద్యాలు వాయించేవాళ్లు అయితే వినే వాళ్లుండద్దూ?" మల్లిక నవ్వుతూ అంటే రాజశేఖరం ఆశ్చర్యపోయాడు.

తనకి వచ్చీరాని అరవం - ఆ పెట్టెలో కూర్చున్న వాళ్లందరూ తంజావూరు వెళ్తున్నారు. అక్కడేవో ఆరాధనోత్సవాలు, సంగీతసభలు - వాటిలో వాళ్లందరూ పాల్గొంటారు - తను, మల్లిక వంటి శ్రోతలు తప్ప.

నడివయసులోని ఆమె జానకి. ఆమె మద్రాసులో ఒక సంగీత కళాశాల ప్రిన్సిపాలుగా పనిచేస్తున్నారు. గాత్ర సంగీతంలో ఆమె నిధి. కంపార్టుమెంటునిండా సంగీత కళాశాల లెక్చరర్లు, సీనియరు విద్యార్థినులు.

మాటలలో పడి, వాళ్లు తాంబరంలో రైలాగిన సంగతి, విడిచి పెట్టిన సంగతి గమనించలేదు. వాళ్లందరి మధ్య మగవాడు తానొక్కడే ఉండడం అతనికి రుచించలేదు.

మల్లికకు ఎదురుగా తలుపును ఆనుకొని ఆయన నిలబడ్డాడు. రైలు వేగంగా పోతున్నది. అర్ధరాత్రి తరువాత కుదుపు జోగెడుతుంటే ఒకరొకరూ కూర్చున్న చోటునే నిద్రలోకి జారుకుంటున్నారు.

అప్పుడప్పుడు తెలివి వస్తే మల్లిక తనవేపు చూస్తున్నది. ఆ చూపులో అభయమిస్తున్నట్లు ఆయనకు స్ఫురించింది. తను మాత్రం వెర్రిత్తినట్లు, ఎవరేమనుకుంటారో అన్న ఆలోచన

లేకుండా మల్లికను చూస్తూనే ఉండిపోయాడు.

ఆయనకు కవిత్వం రాదు - కాని చాలా కావ్యాలు చదువుకున్నాడు. అవేవో తలపులు.

చరమ సంధ్యా కాల సంఫుల్ల మల్లికాస్తబకపంక్తి - మల్లిక

శరదాగమారంభ సంపూర్ణ పూర్ణిమా శశివదన - మల్లిక

దివిజ గంగా నదీ శీకరస్నాత కాంచన పద్మముఖి - మల్లిక

నిబిడ కాదంబినీ నిర్గత తటిల్లత - మల్లిక

తనలా నిలుచునే ఉన్నాడు. లోపలి వాళ్లు ఇరుక్కుని కూర్చున్నారు. ఆడవాళ్ల మధ్య తనెలా కూర్చోగలడు? తను చాల అదృష్టవంతుడు. ఏ టికెట్టు కలెక్టరూ వచ్చి ఆడవాళ్ల పెట్టెనుండి దింపేయలేదు.

తెల్లవారు వేళ నాలుగు గంటలకి రైలు తంజావూరు చేరుకుంది.

అందరూ తొందర తొందరగా లేచి సామానుదింపు కుంటూన్నారు. తను, మల్లిక వీణలను ఇతర వాద్యాలను అందించి సాయం చేస్తుంటే వాళ్లెవరూ కాదనలేదు.

ఆఖరున వాళ్లిద్దరూ దిగారు.

"మీరు కూడా తిరువయ్యారు వస్తున్నారా?" మల్లిక అడిగింది.

"తిరువయ్యారా?" ఆయన ఆశ్చర్యం ప్రకటించాడు.

"అక్కడ త్యాగరాజ ఆరాధనోత్సవాలు జరుగుతాయి."

"అలాగా!"

గేటు దగ్గిర నిలబడి జానకి గట్టిగా పిలుస్తున్నది. "మల్లికా!" మల్లిక పరుగెత్తి వెళ్లిపోయింది.

పుష్యమాసం - చలిగా ఉంది. - పాడ్యమి చంద్రుడు వెలవెలబోతున్నాడు, అస్త్రాద్రివేపు జారుతూ.

వాళ్లందరూ తమ కోసం వచ్చిన బస్సులో ఎక్కి వెళ్లిపోయారు.

తను మతిపోయినట్లు రెండో తరగతి వెయిటింగ్ హాలులో బాగా వెలుతురు వచ్చేవరకు కూర్చొని, తరువాత రిక్షా చేయించుకొని హోటల్‌కి వెళ్లిపోయాడు.

రాత్రల్లా నిలబడి ప్రయాణం చేశాడేమో, హాయిగా మల్లికను తలచుకుంటూ హోటలు

గదిలో పడుకోవాలనుకున్నాడు. పనిమీద వచ్చినప్పుడు ఇటువంటి సుఖాలు అందరికీ లభించవు.

తాను రాత్రివరకు శ్రమపడి పని ముగించుకొని హొటల్‌కి తిరిగి వచ్చాడు. వేడి నీళ్ల స్నానం చేసి, భోజనం చేసినదే పాటు నిద్రకు ఉపక్రమించాడు.

ఉదయం లేచేసరికి ఆయన చాలా తాజాగా ఉన్నాడు. స్నానం, టిఫిన్ అన్నీ ముగించి, ఎనిమిదిన్నరకు, హొటలు వాళ్లు చెప్పిన చోటికి పోయి తిరువయ్యారు పోయే బస్సు ఎక్కాడు.

తమిళనాడుకి ధాన్యాగారం తంజావూరు జిల్లా. నగరం దాటిన నుండి ప్రకృతి ఆకుపచ్చని మేలిమి పట్టు చీరకట్టు కొని దర్శన మిచ్చింది. వరిపొలాలు, అరటి తోటలు, మామిడి తోటలు, కొబ్బరి తోపులు – ఆ రోడ్డు మెలికలు తిరిగి వాటి మధ్య నుంచి పరుగెత్తి పరుగెత్తి కావేరీనది మీద వంతెన దాటి గ్రామం ప్రవేశించింది.

"తిరువయ్యారు" కండక్టరు అరుస్తున్నాడు.

తను తొందరగా లేచి దిగబోతుంటే కండక్టరడిగాడు:

"సద్గురు సమాధికా?"

అవునంటూ తను తలూపాడు.

"అయితే నెక్స్‌ట్ స్టాప్"

రెండో స్టాపు దగ్గిర చాలామంది దిగారు. వారితో పాటు తనూ దిగాడు. ఒక సందులో పడి అందరూ నడుస్తున్నారు. కొందరు వయొలిన్లు, కొందరు తంబురాలు, కొందరు అలంకరించిన వీణలు, ఇంకా ఇతర వాయిద్యాలు, మెరుస్తున్న కేసులలో ముఖమల్ కవర్లలో, వాటిని మోసుకుంటూ జంటలుగా, ఒంటరిగా, చిన్నలు, పెద్దలు, ఆడాళ్లు, మగాళ్లు, సంగీత శాస్త్రజ్ఞులు సంగీత ప్రియులు, రసికులు, అందరూ కిక్కిరిసి ఆసందులో సద్గురు సమాధి వేపు నడుస్తున్నారు.

రాత్రికి రాత్రి దారికి ఇరుపక్కల కుక్క గొడుగుల్లా పాకలు లేచాయి – పై కప్పులకు కొబ్బరాకుల చాపలు, స్తంభాలకు వెదురు బొంగులు – ఒక కాఫీ హొటల్ – చిన్న చిన్న బొమ్మలమ్మే దుకాణం – ఒక దానిలో సంగీత గ్రంథాలు, వాగ్గేయకారుల వర్ణ చిత్రాలు – పుస్తకాలలో నూటికి తొంభై పాళ్లు తమిళంలో, కన్నడంలో కొన్ని, ఒకటో రెండో తెలుగులో, మిగిలినవి ఇంగ్లీషులో – కొన్నిటిలో స్వర ప్రస్తారం కూడా ఉంది. కాని, చాలా వాటిలో సాహిత్యమే ఉంది. అన్నీ అందుబాటులో లేని ధరలలో – అప్పటికీ తను త్యాగరాజస్వామి వారి వర్ణచిత్రం పెద్ద సైజుదీ, వాగ్గేయకారుల జీవిత చరిత్రలున్న గ్రంథమూ కొన్నాడు.

అప్పటికే పదయింది. ఒకపాకలో దూరి కాఫీ తాగి, ముందుకు నడిచాడు గుంపుతో, సమాధి ఇంకా ఫర్లాంగు దూరం ఉందనగా, ఎడమచేతి వేపు పూరింటి పక్కనుంచి పోతుంటే అరుగు మీద కూర్చున్న ఒకమ్మాయి ఆయన చేయి పట్టుకొని ఆపింది.

"మీరెప్పుడు వచ్చారు?" అడిగింది

ఆయన ఆశ్చర్యానికి అంతులేదు.

"మల్లికా! ఇక్కడా ఉండడం?"

"ఇక్కడే! ఈ ఇల్లు ఎవరిదో తెలుసా? త్యాగరాజస్వామి వారి బంధువులు. నాలుగో తరమో, అయిదో తరమో, వారిది. త్యాగయ్య అన్నగారి వంశం వాళ్లు. ఈ ఇల్లు వారిదే. ఆరాధనోత్సవాలలో పాల్గొనే పెద్ద పెద్ద విద్వాంసులు వీరి ఇంటే బస చేస్తారు. మనకు తోచినది ఇస్తే భోజనం కూడా పెడతారు. ఇంతకీ మీరెక్కడ దిగారు?"

"తంజావూరులో - హెూటలో గది తీసుకున్నాను. మిమ్మల్ని చూడాలని వచ్చాను."

"మీకు సంగీతమంటే ఇష్టమేనా?"

"ఒళ్లు మరచిపోతాను."

"నాలుగుయిదు రోజులుండగలరా?"

ఆయన ఆలోచించాడు.

"బహుశా...."

"మరేం అనకండి. తప్పకుండా ఉండండి. మీరు కొంచెం డబ్బు ఖర్చుపెడితే భోజనం, బస ఇక్కడ ఏర్పాటు చేస్తాను. నేను మూడు సంవత్సరాలయి ఈ ఉత్సవాలకు వస్తున్నాను. మీకీ ఊరంతా చూపిస్తాను. పంచనదేశ్వరుని ఆలయం, అయ్యవారి ఇల్లు, బజారులు చూపిస్తాను. మీకు బోరు కొడితే తోటలలో నడిచి రావచ్చు."

ఆయన కాదనలేకపోయాడు. పగలు సంగీతం విని రాత్రికి తంజావూరు వెళ్లిపోదామనుకున్నాడు. చేతి సంచిలో మరొక జత బట్టలు, తువాలు, సబ్బు - అంతకు మించి మరేవీ ఆయన తెచ్చుకోలేదు.

సాయంకాలం ఎవరో మహా సంగీత విద్వాంసుడు త్యాగయ్యగారి పటం దగ్గిర జ్యోతి వెలిగించాడు. మంత్రివర్యులెవరో ఉత్సవాలు ప్రారంభించారు. తరువాత నాదస్వరం - ఉపన్యాసకుడు తెలుగులో త్యాగరాజ కీర్తనలు పాడి తమిళంలో వ్యాఖ్యానించాడు.

త్యాగరాజస్వామివారి సమాధికి, వారి శిష్యురాలి సమాధికి మధ్య, కావేరీ నది గట్టున

చాల పెద్ద పందిరి వేశారు. పదివేల మంది సులువుగా కూర్చోడానికి సరిపోయినంత పందిరి - అందరూ నేల, ఇసుక మీద కూర్చున్నారు. ఆడవాళ్లకు మగవాళ్ళకు మధ్య అడ్డు కట్టారు. విద్యుద్దీపాలంకరణ ప్రత్యేకంగా ఉంది. కళ్లు మిరుమిట్లు గొలిపే కాంతిలో మహిళలు కట్టుకున్న పట్టుచీరల రంగులు దివ్యంగా కనిపించాయి. వారి చెవులకు, ముక్కులకున్న ఆభరణాలలోని వజ్రాలు తళుక్కులీనాయి.

ఈ సంగీతోత్సవాలు ఇంత అద్భుతంగా జరుగుతాయని కలలో కూడా అనుకోలేదు.

మల్లిక చేసిన ఉపకారం మరచిపోలేనిది. తాను వీధి అరుగుమీద పడుకుంటే ఆమె తెచ్చుకున్న ఒక్క దుప్పటి ఆయనకిచ్చి చాలా సహాయం చేసింది. ఊరల్లా చూపించింది. పుష్యమాసం - బజారునిండా కూరలే.

ఇదో దివ్యమైన అనుభూతి. అది మూడో రోజు కాబోలు. ఆయన కొంచెం వెనక్కు కూర్చున్నాడు. ఆడవాళ్ల వేపు మల్లిక కూర్చుంది. రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు భోజనానికని ఇద్దరూ బసకు వెళ్లారు. తిరిగి వాళ్లు పందిటికి రాలేదు. కొంచెం వెనుక్కు వెళ్లి కావేరీ నది గట్టున, రేవులో పావంచాల మీద కూర్చున్నారు.

బహుళ తదియనాటి చంద్రుడు ఆకాశం మీద ఎగబ్రాకుతున్నాడు. చల్లని గాలి కావేరి జలాల మీంచి వస్తున్నది. దూరంగా పందిటిలో వెలుతురూ, మైకులలోంచి సంగీతమూ వస్తున్నాయి.

ఇద్దరూ దగ్గిరగా కూర్చున్నా ఒకరికొకరు తగలడం లేదు.

"రాజశేఖరం! ప్రిన్సిపాలు జానకిగారితో రావడం చాల మేలయింది. ఆవిడ మానాన్న ఎవరో విద్వాంసులను కలుస్తూ ఉంటారు. ఏవో చర్చలు - నాకు ఎంతో స్వేచ్ఛ - ఆ స్టూడెంట్సుతో ఉంటే నన్ను తినేసి ఉందురు. అందుచేత మిమ్మల్ని కలియడానికి...."

"మల్లికా! మనం కలిసిన వేళ అపూర్వమైనది. మనం 'మీరు' అని గౌరవించుకుంటూంటే దూరంగా ఉన్నట్లుంది."

"అవును రాజశేఖరం."

"నీకు సంగీతం రాదా?"

"అంటే?"

"పాడడం అసలే రాదా?"

"నాకు శాస్త్రం రాదన్నానుకాని పాడడం రాదన్నానా?"

"నిజంగా?"

"వింటావా?"

మల్లిక పాడింది. త్యాగరాజకృతే పాడింది. 'నగుమోము కనలేని' పాడింది.

రాజశేఖరం చైతన్యం లేకుండా ఉండిపోయాడు ' ఏకాంతమైన ప్రదేశం – రమ్యమైన వాతావరణం – మల్లిక హృదయం నుండి అమృత వృష్టిని కురిపిస్తూ వెలువడింది గానం.

తన్మయతలోంచి ఈ లోకంలోకి ఆయన వచ్చేసరికి చాలా సేపు పట్టింది.

"మల్లికా!" ఆమె, ఆయన ముఖంలోకి చూస్తూ ఉండిపోయింది.

"మల్లికా! ఇంతగా మనసు కదిలించేటట్లు నువ్వు పాడతావని అనుకోలేదు. త్యాగయ్యగారు వింటే పరవశిస్తారు."

"ఇప్పుడు మాత్రం ఆయన వినడం లేదనా?" నవ్వుతూ అంది.

"మరి సంగీతం రాదంటావేమిటి?"

"అవును. నాకు సరిగమలు, రాగాలు, సంగతులు ఇవేవీ రావు. అందుచేత ఈ కీర్తనలు అందరి ఎదుటా పాడను."

"పోనీ, ఉత్సవాలలో పాడడానికి పేరివ్వ కూడదా?" మల్లిక నవ్వింది. నవ్వి, నవ్వి మెల్లగా అంది.

"ఈ విధంగానైనా నన్ను బతకనియ్యవా? వేదిక నెక్కి నవ్వులపాలు కమ్మంటావా."

"ఆ సంగీత విద్వాంసులకు శాస్త్రమే తెలుసు. శ్రావ్యమైన గళం లేదు. నువ్వు చాలా గొప్పదానివవుతావు. చాలా పెద్ద, పెద్ద..."

"అవన్నీ దేనికిలే. మరో కీర్తన పాడమన్నావా?" మల్లిక 'సీతమ్మ మాయమ్మ' పాడింది. రాజశేఖరం ఆనందసాగర తరంగాలపై ఊయలలూగాడు.

ఆ రాత్రికి సంగీతోత్సవాలు సంపన్నమయినట్లున్నాయి.

పందిట్లో కలకలం, వాళ్లిద్దరూ తొందరగా ప్రజలవేపు అడుగులు వేశారు.

మరునాటి రాత్రి, ఆ తరువాత రాత్రి వాళ్ళిద్దరూ ఏమీ మాట్లాడుకోలేదు. మల్లిక పాడడం – రాజశేఖరం మంత్రించిన భోగీశ్వరుడివలె వినడం!

బహుళ పంచమినాడు అర్ధరాత్రి వరకు కావేరి గట్టున వాళ్ళు కూర్చున్నారు. ఏవో తన మనసులోని భావాలు మల్లిక చెప్పింది. అర్ధరాత్రి తరువాత త్యాగరాజస్వామి వారి ఆలయంలో మగవాళ్లు పైటలవలె కండువాలు కప్పుకొని, కృష్ణపరమాత్మపై మధురభక్తిని ప్రదర్శిస్తూ, తాము గోపికలైనట్లు నాట్యం చేస్తూ పరవశించారు.

తరువాత బిందెలతో కావేరీ జలాలు తెచ్చి అభిషేకం చేశారు. రాత్రంతా జాగరం చేసి, ఉదయమే కావేరిలో స్నానం చేసి, రాజశేఖరం మల్లికతో కలిసి పందిటి వేపు నడుస్తుంటే మైకులో అనౌన్సుమెంటు వినిపించింది.

"మద్రాసు త్యాగరాయనగర్ బ్రాంచి కాషియర్, మిస్టర్ రాజశేఖరం - మీకో అర్జంటు టెలిగ్రాము పట్టుకొని హొటలు మేనేజరు వచ్చారు. మీ తల్లిగారి ఆరోగ్యం ప్రమాదస్థితిలో ఉంది. వెంటనే రిసెప్షనిస్టు దగ్గరికి రావలసింది."

మల్లిక రాజశేఖరం ముఖంలోకి చూసింది.

రాజశేఖరం ముందుకు నడిచాడు.

ఆ విధంగా వాళ్లిద్దర తిరువయ్యారులో విడిపోయారు. తల్లిగారికి పక్షవాతం వచ్చింది. అక్కయ్యకు పెళ్ళయింది. మరో నెలలో చెల్లెలికి పెళ్లయింది. రాజశేఖరం పెళ్లి చూడకుండానే తల్లిగారు కన్నుమూశారు. ఆవిడ పోవడంతో రాజశేఖరాన్ని పెళ్లిచేసుకోమని అడిగేవాళ్లు లేకుండా పోయారు.

ఆరునెలల తరువాత ఆయన యథాస్థానంలో ఉద్యోగంలో చేరాడు. చిన్న ఇల్లు తీసుకున్నాడు. మల్లికతో గడిపిన మధుర క్షణాలు తలుచుకుంటూ ఒంటరిగా ఉండిపోయాడు...

మల్లిక ఎప్పుడు సంగీతం నేర్చుకుంది? ఎప్పుడు కావేరీదేవిగా మారింది? ఎప్పుడు కమలనాభన్‌ని పెళ్లాడింది?

అన్ని ప్రశ్నలే. వేటికీ సమాధానాలు లేవు. మల్లిక మనసులో దాచుకున్న సంగతులెన్నో చెప్పింది.

"నీ వంటివాడిని పెళ్లాడితే, నా పాటలు మనసుదీరా వినిపిస్తాను. చాలా మంది భర్తలు తమ పెళ్లాలు బాగా పాడితే సహించలేరు."

"రాజశేఖరం! ఈ ఆరాధనోత్సవాలు ముగుస్తాయి. ఈ సంగీత ప్రియులంతా ఈ పరిసరాలను పాడుచేసి వెళ్లిపోతారు. ఈ దుర్గంధం పోవడానికి ఒక నెల్లాళ్లు పడుతుంది. మళ్లీ ఈ ప్రదేశంలో పవిత్రమైన వాతావరణం నెలకొంటుంది. ఈ కావేరీదేవి ఎంత పూజ్యురాలో తెలుసా? తిరువయ్యారును చుట్టే ఈ నదీమతల్లి త్యాగరాజస్వామి వారి ఆనందాన్ని దు:ఖాన్ని పంచుకుంది. అయ్యవారి కథలు చాలా ఆమెకు తెలుసు. గంటల కొద్ది సంగీత విద్వాంసుల సమక్షంలో ఆయన ఆలపించిన రాగం గురించి ఆమెకు తెలుసు. సద్గురువు అక్షయ పాత్రలో తంజావూరి ప్రభువు బంగారు నాణాలు వేయిస్తే, ఆయన కోపంతో వాటిని పారబోయడం ఈ తల్లికి తెలుసు. త్యాగయ్య అన్నగారు సీతారాముల విగ్రహాలను తన ముఖం మీద పారేస్తే వాటిని దాని తిరిగి సాదరంగా త్యాగరాజస్వామికి బహూకరించడం ఈ మాతృమూర్తికే తెలుసు. ఆ మహాభక్తుడు అయోధ్యాపతిని గానం చేస్తుంటే,

ఆ మధురమైన రాగాలతో కెరటాలు నాట్యమాడి పరవశించిన సంగతి ఈ మనోజ్ఞ మూర్తికే తెలుసు. మహాప్రభువు శ్రీరామచంద్రుడు, ఆయన ప్రియపత్ని జానకి, సోదరులు లక్ష్మణుడు, భరతుడు, శత్రుఘ్నుడు, మహాకపి ఆంజనేయుడు – అందరూ ఆకాశం మీద కొలువు దీరి, కీర్తన తరువాత కీర్తన త్యాగరాజు పాడుతుంటే, చెక్కుల మీద కన్నీరు కారగా, వింటున్న వారిని దర్శించి తరించింది కావేరి. ఇవన్నీ ఆమె ఎలా మరిచి పోతుంది?"

ఎన్నో సంగతులు ఆ రాత్రులలో మల్లిక మనసు నుండి వెలువడ్డాయి. కాని, ఆమె తన గురించి, కనీసం ఎక్కడ ఉంటున్న సంగతి కూడా చెప్పలేదు. బహుశా ఆమె అన్నీ చెప్పేదే – తానే పారిపోయాడు. పది సంవత్సరాలు ముందుకు పరుగులు తీశాయి.

మల్లిక ఆయన మనసును ఏలుతూనే ఉంది. అందుచేతనే రాజశేఖరం పెళ్లికి విముఖుడిగా ఉండిపోయడు.

"మల్లికా! నీది చాలా శ్రావ్యమైన గాత్రం. జీవితంలో నువ్వు సంగీత కళానిధి వవుతావు." తాను రెండు మూడుసార్లన్నాడు. ఆ విధంగా నేడు ఆమె ఉన్నత స్థానంలో ఉంది.

ఒక వారం రోజులు రాజశేఖరం మనసు మల్లిక మీదే, కాదు కాదు, కావేరీ దేవి గురించే ఆలోచించాడు.

ఒకనాడు పోస్టులో ఆయనకో రిజిస్టర్డు పార్సెలు వచ్చింది. దానిని జాగ్రత్తగా తెరిస్తే లోపల అయిదు వందల రూపాయి నోట్ల కట్టలు ఒక ఇరవై ఉన్నాయి. వాటితోపాటు ఒక ఉత్తరం కూడా ఉంది.

రాజశేఖరం నోట్ల కట్టలను పక్కకు పెట్టి ఉత్తరం చదువుతూ ఉంటే సేతురామన్ తలుపు తోసుకొని లోపలికి వచ్చాడు.

సేతురామన్ విజిలెన్సు ఆఫీసరు – రాజశేఖరానికి తెలిసినవాడు. ఏదో పని మీద వచ్చినవాడు, పని సంగతి మరచిపోయి నోట్ల కట్టలను, తనను కూడా గుర్తించకుండా ఉత్తరం చదవడంలోనే సర్వం మరచిపోయిన బాంకి మానేజరును చూస్తూ ఎదురుగా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

ఒక పదిహేను నిమిషాల మౌనం తరువాత మిత్రులిద్దరూ ఒకరినొకరు పలకరించుకున్నారు. ఎదురుగుండా టేబులు మీద నున్న నోట్ల కట్టలకు సమాధానంగా చేతిలో ఉన్న ఉత్తరం సేతురామన్‌కి ఇచ్చాడు రాజశేఖరం.

రహస్య పత్రాలు చదవడమే వృత్తి అయిన సేతురామన్ ఆ ఉత్తరం అందుకోడంలో సభ్యత ప్రకటించలేదు.

ఉత్తరం ఇలా నడిచింది;

రాజశేఖరం,

నిన్ను చూసి యుగాలయింది. ఈ పది సంవత్సరాల చరిత్ర నాలో చాలా మార్పులు తెచ్చింది. మనిద్దరం అంత వేగంగా ఒకరి గురించి ఒకరు తెలుసుకోకుండా వేరవుతామని అనుకోలేదు. జీవితంలో నీతో గడిపిన అయిదు రోజులు దివ్యమైనవి. నా తల్లిదండ్రులు చిన్నప్పుడే పోయారు. నేను మా పినతండ్రి దగ్గిర పెరిగాను. మనం కలిసే సరికి ఇంటరు పాసయి ఉద్యోగం కోసం టైపు నేర్చుకుంటున్నాను. ఒక సాయంకాలం సంగీత కళాశాల వార్షిక ఉత్సవాలలో లలిత గీతాలు రెండు పాడితే, ముఖ్య అతిథిగా వచ్చిన కమలనాభన్ ఎరవేసి నన్ను వలలో వేసుకున్నాడు. మా పిన తండ్రికి కానుకలు, ధనం బాగా ఇచ్చి నాకు అయిదు సంవత్సరాలు జానకి గారి దగ్గిరే గాత్రం నేర్పించాడు. తరువాత కచేరీలు మొదలు పెట్టించాడు. నా ప్రతిభను కాష్ చేసుకున్నాడు. నన్ను పెళ్లాడతానన్నాడు. నాకో బంగళా, కారు, సెక్రటరీ, బ్యూటీషియన్ మొదలైన వాళ్లను నియమించి, సంగీతంలో ఇంకా శిక్షణ ఇప్పించి, మొదటి గానసభ నోటీసులో పెళ్లి చేసుకోకుండానే నా పేరు కావేరీ కమలనాభన్ అని వేసి, ఆనాటి రాత్రి నుండీ నా చేత వ్యభిచారం చేయిస్తున్నాడు. రాజకీయ నాయకులు, మంత్రులు, బిజినెస్ మాగ్నెట్లు - చాలా మంది పై తరగతుల వాళ్లను తెస్తున్నాడు. జీవితం మీద ఆశ తీరలేదు. ఆత్మహత్య ఒకటే విముక్తిని ప్రసాదిస్తుంది. కానీ నాకు చచ్చిపోవాలని లేదు. ఈ నరకం నుండి నన్ను తప్పించగలవా, రాజశేఖరం? ఈ డబ్బు నా శరీరం అమ్మగా వచ్చినది. ఏదేనా మంచి పనికి వినియోగించు. మల్లిక."

ఈ ఉత్తరం చదువుతూనే సేతురామన్ ఎగిరి గంతేశాడు.

"రాజశేఖరం! అభయమిస్తున్నాను. మల్లికను విడిపిస్తాను."

వచ్చిన పని మరచిపోయి, ఏమాటా అధికంగా అనకుండా విజిలెన్స్ ఆఫీసరు వెళ్లిపోయాడు.

రాజశేఖరం దిగ్భ్రాంతుడై ఉండిపోయాడు.

మల్లిక బతుకును తలచుకుంటూ ఆయన కుమిలిపోతున్నాడు. నాలుగు వారాలు గడిచి పోయినా ఆయనలో సంక్షోభం రవంతైనా తగ్గలేదు.

రాజశేఖరం ఆ ఉదయం బాంకుకి రాగానే అకౌంటెంటు దినపత్రిక పట్టుకొచ్చాడు. కమలనాభన్ నడుపుతున్న వ్యభిచార గృహం గురించి, మంత్రి సత్తముదు రెయిడ్‌లో పట్టుబడడం గురించి, ఆయన రాజీనామా గురించి, కమలనాభన్ భార్యల గురించి వార్తలలో ఉంది. రాజశేఖరం మూడుసార్లు చదివాడు, మల్లికపేరు లేక కావేరిదేవి పేరు లేదు. ముగ్గురు భార్యల పేర్లు ఇచ్చాడు. రెయిడ్‌లో కమలనాభన్ పారిపోతుంటే పట్టుకున్నారని, గట్టిదెబ్బలు

తగిలాయని కూడా అందులో ఉంది.

మల్లిక ఏమయిందని రాజశేఖరం గాభరా పడుతుంటే, మరో రెండు నెలల తరువాత ఒక శుభలేఖ వచ్చింది. అది అందేసరికి, అయిదు రోజుల కిందే పెళ్లి జరిగిపోయింది. మల్లికకు పెళ్లయినట్లు తెలియజేయడమే దాని ప్రయోజనం.

అకౌంటెంటుకు శుభలేఖ చూపించాడు రాజశేఖరం. ఆయన ఆశ్చర్యపోయి అన్నాడు:

"ఈ సేతురామన్ వట్టి అనుమానం పురుగు. వీడి వృత్తే అది. ఎవరినీ నమ్మడు. ఇంకా మరో విశేషం - వీడికి సంగీతమంటే పడనే పడదు. వాడిని పెళ్లి చేసుకుని ఈ అమ్మాయి ఏం సుఖపడుతుంది?"

అకౌంటెంటు వెళ్లిపోయాడు.

కమలనాభన్ డబ్బు చేసుకున్నాడు కాని మల్లిక సంగీతాన్ని అణచి పెట్టలేదు.

రాజశేఖరం తలపట్టుకొని కూర్చున్నాడు. ఏడుస్తున్నాడు. సేతురామన్ ఆమెను నరకం నుండి విడిపించాడు - సరే - పరిస్థితులను సద్వినియోగం చేసుకున్నాడు. మల్లిక చేతులు మారింది - పెనం మీద నుండి నిప్పులో పడింది - ఆమె గళానికి తాళం పడింది - ఆమె ఇప్పుడు ఎవరికీ అందని కావేరీ సేతురామన్